

УДК 124.5 165.42

В. Л. Петрушенко

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії

Національного університету «Львівська політехніка»

ЦІННОСТІ ЯК КОНТРАВЕРЗНА ТЕНДЕНЦІЯ РУХУ ДО ПОСТЛЮДСЬКОСТІ

Стан сучасного суспільства, особливо його духовної складової, часто характеризується словами «криза», «смерть», «присмерки» тощо. Ці терміни стосуються як суспільства загалом, так і окремих його елементів: ідеться про кінець історії, антропологічну кризу, кризу духовності тощо. Напевне, нас має більше за все турбувати питання про антропологічну кризу, яка в контексті ідей постмодернізму набула вираження в концепції *постлюдськості*. Постлюдськість, постлюдина, смерть суб'єкта, криза особистості – усі ці словосполучення включаються в названу концепцію і провіщують поступове розмивання та зникнення тих змісту й сенсу, які ми з часів класичної культури й до сьогодні пов'язуємо з людиною: розумна істота, здатна до виявів свободи, творчості, перетворення дійсності, до проникнення у приховані суттєві властивості світу, до саморегуляції, самоконтролю та гнучкої адаптації, знову-таки на основі перетворення дійсності в напрямі пристосування її до власних властивостей і потреб. Людина, на відміну від інших живих істот, здатна діяти не стільки шляхом реакцій на зовнішні подразники, скільки керуватись внутрішніми інтелектуальними утвореннями (принципами, переконаннями, ідеалами тощо), але при тому вона сприймає дійсність не лише в *суб'єктивних формах*, а й здатна до так званої *об'єктивної*, тобто до формування всередині таких форм деяких змістів, що підносяться над суб'єктивним та об'єктивним, утворюючи деяку вищу інстанцію, із позиції якої людина здатна оцінювати й дійсність, і себе саму ніби відсторонено (щось на зразок «всевидаючого ока», «третього світу» К. Поппера або «продуктивних тавтологій» М. Мамардашвілі). Так, ось *концепція постлюдськості позбавляє людину всіх означених властивостей*, точніше всіляко висуває на перший план тенденції до їх деградації, розвіювання та зникнення [8]. Наскільки такі тенденції дійсно наявні в сучасному житті людини? Думаємо, що ми маємо поставитись до них серйозно, оскільки їхні ознаки ми відчутно помічаємо навколо себе: наприклад, рідкісним явищем у наш час є кінофільми, присвячений сумлінним трудівникам або фахівцям певної галузі; навпаки, поширеними є фільми про шахраїв, злочинців, мафіозі; реалістичні фільми суттєво відсунуті на маргіналії різними фільмами під назвами «фентезі», «блок-бастер» тощо. «Висоту» кіномистецтва на сьогодні визначають дуже просто: це є сума збору від прокату. Приклади можна примножувати.

Що постає основними чинниками розвитку цієї тенденції? Тут, на нашу думку, на першому плані перебуває таке:

– відчутне, якщо не сказати катастрофічне, *прискорення динаміки життя*: сучасна людина не має можливості ні пригальмувати потік процесів життя, ні зупинитись для того, щоб замислитись над собою, над життям, над своєю екзистенційною ситуацією; більше того, їй немає коли здивитись у навколишній світ, заглибитись у належне пізнання та розуміння явищ, що її оточують; звідси впливає посилене відчуття відчуження від усього світу, відчуття випадковості своєї присутності у світі; відповідно, суттєво підриваються такі важливі людські почуття, як почуття власної гідності, самодостатності, важливості й вагомості кожного кроку життя;

– *нарощування загальної динаміки життя* в наш час супроводжується дуже суперечливим і неоднозначним

явищем *глобалізації*; остання призводить, з одного боку, до мультикультурності, перемішування різних суспільних норм, традицій, звичаїв і, отже, до втрати аутентичного соціально-культурного ґрунту; з іншого – глобалізація сприяє поширенню єдиних міжнародних корпоративних стандартів на більшу частину населення Землі [4, с. 17–18]; це та сама втрата ґрунту, аутентичних засад життя, надійних, перевірених поколіннями форм життєдіяльності;

– швидке *поширення інформаційних технологій*, як відомо, одним зі своїх наслідків має утвердження суспільства тотального контролю: чи то під приводом загрози тероризму, чи то через переконання в необхідності запобігання економічним і політичним злочинам, але в більшості розвинених країн сьогодні можна відслідковувати майже кожний крок тієї чи іншої людини; людина мимоволі починає відчувати свою безпорадність, неможливість захистити свою індивідуальність;

– до зазначеного додається ще й так само майже тотальне *панування знаково-символічних форм* у всіх сферах та аспектах життя сучасної людини; нині людина більшою мірою живе в середовищі таких форм, ніж у природно-космічному світі [1, с. 204–205]; усім відомо, що ніяк не позначена річ постає для сучасної людини невідомою й підозрілою, але достатньо лише її позначити, як вона майже автоматично стає засвоєною в певному контексті та на певному рівні; ясно, що такий стан речей сприяє поширенню різноманітних і витончених засобів маніпуляції людиною й людською свідомістю;

– очевидне *перетворення людини всього лише на агента*, а то й об'єкта в деяких важливих сферах життя: медицина, туризм, освіта, мода, участь у дійствах масової культури тощо; за винятком деяких надзвичайних ситуацій, у цих сферах людина розчиняється в масі собі подібних і не тільки втрачає свою індивідуальність, а й перетворюється на носія певної функції;

– посилюється *залежність людини від джерел інформації та способів комунікації*; навіть якщо не згадувати нові види психічних відхилень, пов'язаних із мобільним зв'язком, численні види транспортних сполучень, то все одно можна помітити людську безпорадність у ситуаціях обриву або порушення звичних тепер форм наведення контактів;

– *панування візуалізації*, яка дає людині змогу роздивлятися у деталях події, катастрофи, трагічні випадки людського життя, призводить до того, що людина сприймає реальні явища й події як театралізовані, ігрові, несправжні. Відповідно, й саму себе людина починає сприймати в таких характеристиках, утрачаючи серйозність ставлення до того, що справді відбувається з нею та навколо неї.

Усі зазначені реальні чинники сучасного життя «працюють» в одному напрямі – у напрямі *розиарування людської самості*, втрати людиною своєї автентичності, цілісності й, так би мовити, онтологічної узasadненості всього, що з нею відбувається. Справді, реальний стан справ і реальні тенденції сучасного суспільного життя роблять реальним те, що в постмодернізмі позначається як перетворення людини на постлюдину. Попри те, що твори представників постмодернізму часто мають характер епатажу та спрямовані на шокування громадської дум-

ки, означена в них тенденція появи постлюдини повинна сприйматись серйозно. Ясно, що виявлення й належне осмислення цієї тенденції вимагає від сучасної гуманістики певних дій і певних ідей, а від громадянського суспільства – пошуку засобів протистояння такій тенденції. На нашу думку, одним із важливих аспектів виконання цього завдання може бути аналіз людських цінностей під дещо новим ракурсом їхнього бачення.

Схоже на те, що проблема природи та різновидів цінностей є останнім часом як одна з найбільш обговорюваних і актуальних, і про це свідчать певні публікації історичного й концептуального планів (В. Шохін, Г. Йоас). Більше того, після кількох дискусійних сплесків наприкінці ХХ ст. здавалося, що ця проблема набула дещо архівного характеру, проте до неї звертаються знову й знову, і вона, як і будь-яка дійсно філософська проблема, набуває нових ракурсів, виявлень та окреслень.

Незважаючи на тривалу історичну традицію щодо вивчення цінностей, питання про природу цінностей знову і знову опиняється в центрі уваги авторитетних дослідників. Відзначимо, що при вирішенні цього питання не можна залишити поза увагою наявні класифікації, стратифікації та ієрархізації цінностей, оскільки підставами для класифікаційних розмежувань слугують уявлення про те, що для самих цінностей є суттєвим чи атрибутивним. В. Шохін у своєму дослідженні до найбільш поширених класифікацій цінностей зараховує їх розмежування на: (а) внутрішні та зовнішні; (б) суб'єктивні й об'єктивні; (в) допоміжні та інтегративні; (г) відносні й абсолютні [11, с. 66]. Цей перелік є далеко не повним, зокрема в ньому не фігурують цінності апріорні та апостеріорні, сакральні й мирські, вищі духовні цінності й цінності задоволення тощо. Урешті, інколи ціннісні різновиди виводять із основних людських почуттів, а інколи – з основних сфер людської життєдіяльності. Проте в цьому моменті нам важливо відзначити, що в різноманітних і численних класифікаціях проглядається проблематичність онтологічного статусу цінностей: чи притаманна цінність речам, явищам дійсності самим по собі, чи цією властивістю їх наділяє людина? Крайні позиції в цьому питанні виражали, з одного боку, М. Шелер [10], який відстоював і розвивав так звану «матеріальну» теорію цінностей, з іншого – В. Шелдон, Т. Ліпс, Дж. Дьюї, які наполягали на тому, що ціннісні характеристики привносять у світ лише людське ставлення до певних явищ. Щоправда, В. Шелдон уважав, що об'єктам усе ж притаманна ціннісна тенденція. Це антиномічне тлумачення цінностей постає доволі важливим, оскільки прямо виводить нас на питання: що (або хто) є джерелом цінностей? Інша антиномія продовжує першу: цінності формуються в процесах соціалізації (інкультурації) та набуття життєвого досвіду чи вони постають своєрідним регулятивом у таких процесах, передуючи їм (тобто цінності апостеріорні чи апріорні?). Здавалося б, остання альтернатива неможлива, оскільки поза суспільною організацією людина не набуває людських якостей [4, с. 12–14, 87–100], тому не може мати й наперед наданих їй ціннісних орієнтирів. Проте апріорне не тотожне вродженому, його можна (і доцільно) розуміти як таку якість людської душевної організації, яка надана людині як здатність, що пробуджується, активізується та врегульовується саме в процесах соціалізації й інкультурації. Але в таких процесах апріорне від самих перших своїх виявів є як те, що активно діє та зумовлює відбір і вибір. Приблизно в такому дусі подає цінності М. Гартман у своїй фундаментальній праці «Етика». Відправним пунктом для міркувань М. Гартмана щодо природи цінностей послугувала філософія І. Канта, у якій уперше чітко та ясно (хоча загалом не вперше; варто лише згадати сентенції Л. Сенеки на рахунок того, що «в тілі ми є рабами природи, проте дух сам собі господар» [9, с. 63–64]) профігу-

рувало розмежування двох світів: світу сущого (того, що є) і світу свободи (того, як належить бути). Звідси випливає важливе для М. Гартмана розрізнення онтології й етики: у світі онтології (у різних сферах вияву буття) панують закони, що діють примусово та імперативно, а у світі етики мають місце вибір і свобода [3, с. 132]. М. Гартман виводить із такого філософсько-метафізичного засновку дуже важливі й логічно виправдані міркування: людина тою мірою, якою вона є не просто об'єктом природи, існує й діє як вільний суб'єкт, тобто сама та вільно визначається [3, с. 131, 228]. Відповідно, їй за самим її статусом притаманні властивості робити такого роду визначення й вибір. М. Гартман доволі категорично та наполегливо проводить думку про те, що ця властивість, поза якою не може й бути мови про людину й людський статус буття, і є цінності або ціннісні орієнтації [3, с. 130–132, 216]. Відповідно, за самою своєю природою цінності постають явищем апріорним: вони органічно вписані в саме людське ество й передують будь-якому вибору і будь-яким змістовим (матеріальним) наповненням такого роду вибору [3, с. 179]. У найзагальнішому плані апріорні цінності постають як початкова здатність людини розрізнити добро та зло, обирати між прийнятним і неприйнятним, реалізовувати свої психологічні схильності, прагнути задоволення і уникати страждань (незадоволення). У низці пасажів М. Гартман демонструє й доводить недоліки та прорахунки наявних і поширених концепцій природи цінностей, у тому числі передусім виявляючи, що в конкретних варіантах обрання якихось речей чи обставин як прийнятних, цінних людина вже задалегідь, ще до взаємодій із такими речами й обставинами, має бути наділеною, так би мовити, інструментами для розрізнення та вибору. Оскільки лише тоді властивості речей можуть оцінюватись із позиції прийнятного чи неприйнятного, коли людина володіє здатністю саме так на них зреагувати. Звідси випливають такі важливі наслідки цієї концепції природи цінностей, як трактування етики як переважно сфери цінностей [3, с. 132], як максимальне ототожнення особистості зі здатністю до ціннісних взаємин зі світом, як визначення матеріального змісту цінностей і їхніх конкретних різновидів і виявів як похідних від початкової апріорної здібності, а тому й історично мінливих і відносних [3, с. 196].

Два моменти можна додати до гартманівської концепції. Перший: про апріорну здібність людини розрізнити добро та зло як про найвищу духовну здібність людини і як про її онтологічний атрибут («синерезис») писав ще, наприклад, Дж. Бонавентура [2, с. 55]. Друге: М. Гартман пише про те, що цінності самі по собі є явищем апріорним, що ціннісна орієнтація та вибірковість постають органічними властивостями людини, а тому самі по собі цінності є вільними від будь-якого змісту й конкретики [3, с. 182]. На нашу думку, при такому тлумаченні від цінностей залишається тільки порожня форма, вірніше – тільки певним чином спрямований акт, може, навіть стимул для здійснення якогось акту. Чому ми такого роду форму чи акт називаємо цінністю, залишається не зрозумілим. Цей акт можна було б витлумачити і як вияв волі й, значить, свободи чи сваволі, його можна також було б подавати й у контексті ідей екзистенціалізму як засвідчення факту людської закинутості в світ, неспеціалізованості тощо. У принципі, це так і є: усі означені характеристики людини пов'язані з тим, що вона виходить за межі світу сущого і вступає у світ належного, у світ, де є вибір і можливий акт свободи. Яким же має бути той акт, що, будучи реалізованим людиною, породить цінність? Згідно із М. Гартманом, це є вибір між добром і злом. Проте наявні класифікації цінностей засвідчують їхній вихід за межі такої дихотомії. Про це свідчить розрізнення між цінністю і значущістю, розведення цінностей і норм. Попри те, що цінність і в наш час дуже часто подають як виявлення

значущості чогось для людини, М. Гартман переконливо доводить неправомірність такого бачення; він пише про те, що значущими для нас є руйнівні та трагічні явища й процеси, проте вони не є цінностями. Коли ми можемо визначити оптимальний стан якоїсь речі або процесу, то ми розглядаємо його як норму, яка сама собою не є цінністю. Наприклад, існують норми забруднення повітря, проте самі відсотки такого забруднення не є цінністю. Норми існують і для параметрів роботи певних механізмів, що також зовсім не стосується цінностей. Тому, на нашу думку, *існує реальна потреба в тому, щоб звузити точність і коректність використання поняття цінності*, відділивши його від деяких споріднених явищ, таких як привабливість, приємність, значущість, норма. Відмінність проглядається навіть в усталених уживаннях слів; наприклад, ми відчуваємо певні нюанси змісту, коли кажемо «цінити» («цінувати») та «оцінювати», «приємний» і «прийнятний». Одні слова стосуються цінностей, а інші потрапляють під їхній ідейний вплив.

У загальному плані, опрацьовуючи поняття цінностей, ми, як нам видається, маємо враховувати досвід Аристотеля в опрацюванні поняття буття: поняття буття не можна ототожнити із жодним реальним явищем або сущим, проте поза ним неможливо й визначити статус останніх. Звідси, як свідчать спеціальні дослідження [5, с. 30–39, 65–79], Аристотель розрізняв *поняття буття як такого* – і це була універсальна інтелектуальна форма, що фіксувала статус реальних речей; і *конкретне буття* або суще, яке вже передбачало використання родових, видових та індивідуальних ознак. На останнє можна вказувати, а на перше – ні. Щось подібне, тільки з більшою онтологічною й епістемологічною конкретикою пропонує нам і Н. Гартман, коли вихідну сутність цінностей подає як невизначену та апіорну, а визначені, змістовно наповнені цінності постають уже чимось конкретним і емпіричним.

Отже, М. Гартман точно й вдало окреслює ту онтологічну сферу, де містяться цінності, – це *сфера належного*, сфера вибору, сфера ще *незавершеного та неусталеного буття* або, як він її позначає, сфера, що перебуває «по той бік буття й небуття». Проте, указавши цю сферу та наголосивши на апіорному характері цінностей, М. Гартман далі стверджує, що тут працює «ціннісна структура»; у результаті цінності опиняються певною мірою поза людиною, по суті справи, вони окреслюються як *ідеальне буття*. М. Гартман правильно стверджує, що цінності можуть усвідомлюватись і не усвідомлюватись, також усвідомлюватись частково чи перекручено, проте все це не скасовує цінностей і не впливає на них. І це знову свідчить про те, що цінності він розуміє як щось онтологічне, анонімне й автономне щодо людини. Таке міркування філософ підкріплює тим, що будь-яке змістове наповнення цінностей зробить неможливим адекватну ціннісну оцінку будь-чого, оскільки воно вже буде «забруднене» певним змістом. Натомість у людини є *ціннісне почуття*, яке є первинним щодо наступних оцінних актів і міркувань. Саме таке почуття «веде» людину в її ситуативних ставленнях до різноманітних явищ, речей і подій [3, с. 131].

На нашу думку, цінності неможливо відірвати від людини; щодо цього моменту ми схильні погодитись із міркуваннями Г. Йоаса про те, що «цінності виникають у процесі формування самості й у досвіді самотрансцендування» [4, с. 9]. Г. Йоас ставить питання про прагнення наблизитись «до того ядра людського досвіду, у якому виникають цінності» [4, с. 21]. Його цікаві дослідження цінностей, як нам видається, дещо обтяжені раціоналізмом позитивістського плану, що, урешті, призводить до визнання ним соціальних процесів основним чинником утворення цінностей, хоча дослідник не уникає й звернень до іманентного особистісного досвіду. З іншого боку, це не значить, що цінності створює сама людина і що вони

є явищем суто суб'єктивним (таке враження інколи складається при читанні дослідження Г. Йоаса щодо досвіду самості). Реальна людська ситуація є такою, що *людина у своєму людському статусі буття наділена низкою реальних властивостей, здібностей і можливостей*. Саме з ними вона влаштовується у світі, і певні суттєві аспекти її входження у взаємини зі світом *об'єктивно, поза людськими бажаннями* породжують моменти сходження та розходження між тим і тим, тобто між людиною й станом та властивостями світу. Звідси випливає, наприклад, той факт, що при узгодженні своїх суб'єктивних бажань і прагнень з певним чином осмисленим власним людським статусом людина останній підсилює, збагачує, а при протидії таким властивостям має шанси залишитись «недо-людиною», втратити щось зі свого статусу, спотворити його. Якщо ж ми врахуємо варіативність і людських індивідуальних властивостей та обдарувань, а також і варіативність обставин світу щодо людини, ми зможемо збагнути, як саме цінності можуть бути водночас і без порушень вимог логіки *явищем «суб'єктивно – об'єктивним»*. Звідси випливає важливий висновок: до цінностей у власному смислі слова можна зараховувати лише те, що *відбиває онтологічний статус людини, впливає на її життєвий вибір* (із урахуванням вказаної вище варіативності), що певним чином вписується в її життєву долю або суттєво впливає на останню. На нашу думку, лише таке розуміння цінностей дає нам шанс багато чого зрозуміти в цьому явищі. З одного боку, нам має бути зрозуміло, що поза цінностями немає людини, також має бути зрозумілим і те, що штучно створити систему цінностей неможливо. Що цінності можна пізнавати, проте їх можна пізнавати лише частково або ж неадекватно, що цінності – це дійсно сфера належного, вибору і свободи, оскільки мозаїка взаємних сходжень – розходжень, узгоджень і протистоянь між людиною і світом є мінливою, рухливою, проте такою, що не може бути остаточно підданою раціоналізації. Звідси випливає роль почуттів та емоцій у ціннісних орієнтаціях і схильностях людини; зрештою, цінності визначають і окреслюють той особливий «топос» людини, що постає її місцем у світі, її онтологічним статусом.

Якщо цінності коріняться в людському буттєвому «топосі», то тоді перед нами доволі необхідним і виправданим завданням є якось позначити це й у їхній класифікації. В. Шохін у цитованій монографії відзначав спроби деяких мислителів виділити цінності, пов'язані із *гідністю людини* [11, с. 183]; Т. Ліпс пропонував розрізняти цінності задоволення та цінності особистості [11, с. 57], а англієць Дж. Лейдр ставив поруч із поняттям цінностей поняття гідності, пов'язуючи їх з іманентними властивостями людського характеру [11, с. 48]. Як нам видається, розвинутий у низці публікацій [6; 7] зв'язок цінностей із самим буттєвим «топосом» людини вимагає розрізнення цінностей людської гідності (*дигнітативних цінностей*) і цінностей соціального плану, що стосуються речей і явищ світу (*валютаивних цінностей*). Якщо валютаивні цінності утворюються в суспільстві, у соціально-культурному середовищі та прищеплюються людині, то дигнітативні цінності є формою усвідомлення таких атрибутивних рис людини, поза якими ми не уявляємо собі людину й людську особистість. Ідеться про честь, свободу, гордість, доброту, самоповагу тощо. Це розрізнення видається нам надзвичайно важливим, оскільки воно однозначно засвідчує *нередукованість людини до систем соціальних стосунків, указуючи нам на необхідність убачати в людині її всекосмічні корені*, її органічну єдність із загальними структурами буття.

Ми вважаємо, що на основі ретельнішої проробки питання про природу цінностей ми можемо зробити ще один крок в окресленні статусів різних наук: якщо неокантіанці баденської школи продемонстрували виправданість

розрізнення наук про природу та наук про культуру (соціально-культурні процеси), то тепер ми маємо підстави розрізняти науки про соціально-культурні процеси й науки про людину (соціально-культурні та антропологічно-гуманітарні науки).

Із аналізу природи й різновидів цінностей, на нашу думку, доволі прозорим є висновок про те, що дигнітативні цінності можуть виконати роль свого роду «острова незалежності» в людському естві, здатного протистояти всім руйнівним соціальним тенденціям, що діють у напрямі перетворення людини на постлюдину. Дію таких цінностей на соціальні процеси можна прослідкувати на низці історичних прикладів, коли, урешті, соціальні зміни відбувались саме тоді, коли утискалися людська гідність, право людини на самовизначення та самореалізацію. Людині є що протиставити сучасним соціальним тенденціям, проте, на жаль, дигнітативні цінності поки що не є предметом культивування і збереження.

Література

1. Бодрийяр Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийяр; пер. с фр. Д. Кралечкин. – М.: Академический проект, 2007. – 335 с.
2. Бонавентура. Путеводитель души к Богу / Бонавентура; пер. с лат., вступ ст. и коммент. В.Л. Задворного. – М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 1993. – 189 с.
3. Гартман Н. Этика / Н. Гартман; пер. с нем. А.Б. Глаголева под ред. Ю.С. Медведева и Д.В. Складнева; вступ. ст. Ю.В. Перов, В.Ю. Перов. – СПб.: Владимир Даль, 2002. – 708 с.
4. Йоас Х. Возникновение ценностей / Х. Йоас; пер. с нем. К.Г. Тимофеевой. – СПб.: Алетейя, 2013. – 312 с.
5. Лошаков Р.А. Различие и тождество в греческой и средневековой онтологии / Р.А. Лошаков. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та; Изд-во Русской христианской гум. академии, 2007. – 233 с.
6. Петрушенко В.Л. Природа цінностей: критичний аналіз концепції М. Гартмана в екзистенційно-антропологічному окресленні / В.Л. Петрушенко // Філософські пошуки. – Вип. I (3): Етика, естетика, цінності: Актуальні проблеми. – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 204 с. – С. 13–27.
7. Петрушенко В.Л. Цінності і знання: складності взаємин / В.Л. Петрушенко // Знання. Освіта. Освіченість: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 2–3 жовтня 2014 р. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 170 с.
8. Постчеловеческая персонология. Постчеловечность // Проектный философский словарь: Новые термины и понятия / под ред. Г.Л. Тульчинского и М.Н. Эпштейна. – СПб.: Алетейя, 2003. – 512 с. – С. 310–318.
9. Сенека Л.А. О благоденствиях / Л.А. Сенека // Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий / вступ. ст., сост., подгот. текста В.В. Сапова. – М.: Республика, 1995. – 463 с. – С. 13–166.
10. Шелер М. Формализм в этике и материальная этика ценностей / М. Шелер // Избранные произведения / пер. с нем. А.В. Денежкина, А.Н. Малинкина, А.Ф. Филипова; под ред. А.В. Денежкина. – М.: Гнозис, 1994. – 490 с. – С. 259–338.
11. Шохин В.К. Философия ценностей и ранняя аксиологическая мысль: [монография] / В.К. Шохин. – М.: Изд-во РУДН, 2006. – 457 с.

Анотація

Петрушенко В. Л. Цінності як контроверза сучасним тенденціям до постлюдськості. – Стаття.

У статті аналізується коло питань, пов'язаних із осмисленням природи та різновидів цінностей. На основі авторського підходу пропонується розрізняти валютативні й дигнітативні цінності – цінності соціального плану та цінності людської гідності. Валютативні цінності закріплюють соціально вироблене ставлення до різних явищ дійсності, а дигнітативні – фіксують екзистенційно-антропологічні характеристики людини. Саме останні цінності, на думку автора, можуть розглядатись як контроверза та опозиція сучасним тенденціям до перетворення людини на постлюдину – на людину, позбавлену суб'єктивних і персоналістичних рис, на людину як об'єкт маніпуляцій з боку соціальних технологій і сучасних процесів глобалізації й інформатизації суспільства.

Ключові слова: цінності, різновиди цінностей, постлюдина, глобалізація.

Аннотация

Петрушенко В. Л. Ценности как контроверза современным тенденциям к постчеловечеству. – Статья.

В статье анализируется круг вопросов, связанных с осмыслением природы и разновидностей ценностей. На основе авторского подхода предлагается проводить различие между ценностями валютативными и дигнитативными – ценностями социального плана и ценностями человеческого достоинства. Валютативные ценности закрепляют социально выработанные отношения человека к различным явлениям действительности, а дигнитативные – фиксируют экзистенциально-антропологические характеристики человека. Именно последние ценности, по мнению автора, могут рассматриваться как контроверза и оппозиция современным тенденциям к превращению человека в постчеловека – человека, лишеного субъективных и персональных характеристик, человека как объекта манипуляций со стороны социальных технологий и современных процессов глобализации и информатизации общества.

Ключевые слова: ценности, разновидности ценностей, постчеловек, глобализация.

Summary

Petrushenko V. L. Values as controversy of tendency for post-humans. – Article.

The article analyses the circle of question connected with comprehending of nature and types of values. On the basis of this review is given the author's version of new division of values into the valutative and dignitative ones: related more to the social sphere and – to man's dignity. Valutative values fix of conduction's of man to the difference phenomena of reality, dignitative values fix existential and anthropological characteristics of man. Just the last kind of values, according to the idea of author, can be observed as controversy and opposition to contemporary tendencies of conversion of human being into a post-human one – it means a man without subjective and personal characteristics, a man as object of manipulation by social technologies, also of modern processes of globalisation and informatisation of society.

Key words: values, types of values, post-human, globalisation.